

1a	Listy lichozpeřené	5. <i>Sorbus</i>
b	Listy jednoduché	2
2a	Květy jednotlivé	3
b	Květy ve dvou- a vícekvěťých květenstvích	4
3a	Listy kratičce řapíkaté (řapík 0,4–0,6 cm dl.); čepel úzce eliptická až podlouhle kopinatá; kališní cípy úzce trojúhelníkovité, jednoduše pilovité, delší než korunní lístky; malvice hnědá	9. <i>Mespilus</i>
b	Listy zřetelně řapíkaté (řapík 0,9–1,2 cm dl.); čepel vejčitá až široce eliptická; kališní cípy široce eliptické, dvojitě pilovité, kratší než korunní lístky; malvice žlutozelená až citrónově žlutá	1. <i>Cydonia</i>
4a	Endokarp peckovitý	5
b	Endokarp blanitý, kořovitý nebo chrupavčitý	8
5a	Listy celokrajné; květy nejvýše 4 mm v průměru	7. <i>Cotoneaster</i>
b	Listy zubaté, pilovité nebo laločnaté; květy větší	6
6a	Kalich za plodu chybí; rostliny bez kolců	5. <i>Sorbus</i>
b	Kalich vytrvalý; rostliny s kolci	7
7a	Listy opadavé; palisty vytrvalé	10. <i>Crataegus</i>
b	Listy přezimující; palisty opadavé	8. <i>Pyracantha</i>
8a	Květy nejvýše 18 mm v průměru, v bohatých chocholičnatých latách; listy hrubě (často dvojitě) pilovité až laločnaté	5. <i>Sorbus</i>
b	Květy větší, v hroznech, chocholičnatých hroznech nebo chocholících; listy jemně jednoduše pilovité	9
9a	Korunní lístky úzce obvejčité, bez nehtu; květy v hroznech; malvice černá	6. <i>Amelanchier</i>
b	Korunní lístky široce obvejčité až okrouhlé, se zřetelným nehtem; květy v chocholičnatých hroznech; malvice jiných barev	10
10a	Korunní lístky červené; v každém semeníkovém pouzdru několik vajíček	2. <i>Choenomeles</i>
b	Korunní lístky bílé nebo narůžovělé; v každém semeníkovém pouzdru dvě vajíčka	11
11a	Čnělky volné; prašníky červené	3. <i>Pyrus</i>
b	Čnělky v dolní části srostlé; prašníky žluté až fialové	4. <i>Malus</i>

1. *Cydonia* MILL. — kdouloň*)

Cydonia MILLER Gard. Dict., ed. 4, sine p., 1754.

Lit.: KRÜSSMANN G. (1951): Die Quitten. Aachen.

Beztrnné keře nebo malé stromy. Listy opadavé, celokrajné; palisty opadavé. Květy velké, jednotlivé. Kalich vytrvalý; koruna bílá nebo narůžovělá; tyčinek (15–) 20 (–25); gynecium 5četné, úplně uzavřené v češuli; semeník spodní; čnělky volné; vajíčka početná, uspořádaná dvouřadě. Malvice vonná, netečkovaná, se zaschlými, slabě zvětčenými kališními zuby. Endokarp blanitý. — Tři druhy v Asii.

1. *Cydonia oblonga* MILL. — kdouloň obecná

Cydonia oblonga MILLER Gard. Dict., ed. 8, sine p., 1768.
— Syn.: *Pyrus cydonia* L. Sp. Pl. 480, 1753. — *Cydonia vulgaris* PERS. Syn. Pl. 2: 40, 1807, nom. illeg.

Keř nebo strom, 1,5–6,0 m vys. Borka hladká, tmavošedá. Mladé větve šedoplstnaté, olysávající. Čepel široce vejčitá až široce eliptická, (3,5–) 4,0–6,5 (–8,0) cm dl. a (2,0–) 3,0–4,5 (–5,0) cm šir., celokrajná, špičatá (s krátkou osinatou špičkou) k bázi zaokrouhlená až mělce srdčitá, svrchu lysá, naspodu řídce plstnatá, později chlupatá; řapík 0,9–1,2 mm dl. Květy jednotlivé. Kališní cípy široce eliptické, špičaté, nepravidelně

2 × zubaté, korunní lístky obvejčité, 15–25 mm dl., bílé nebo narůžovělé; tyčinek 15–20; nitky fialové; prašníky žluté; čnělky volné, blizny slabě rozšířené. Malvice ± kulovitá až hruškovitá, distálně většinou nepravidelně hranatá nebo hrbolatá, 4,5–7,0 cm v průměru, žlutozelená, v době úplné zralosti citrónově žlutá, řídce plstnatá, olysávající, netečkovaná; kališní zuby za plodu až 7 mm dl. V–VI. Ff.

Již od středověku hojně pěstována pro ozdobu v klášterních a později i zámeckých zahradách, nověji v parcích v nejteplejších částech termofytika; do stř. Evropy pravděpodobně introdukována

*) Zpracoval M. Kovanda

římskými legiemi. Aromatické plody jsou v našich klimatických podmínkách v syrovém stavu nepoživatelné (příliš trpké a tuhé), lze jich však použít k přípravě chutných kompotů a zavařenin; zvláště kdoulová pasta bývala oblíbenou pochoutkou. Kultivary: cv. Bereczki, cv. Champion, cv. Perská cukrová, cv. Coign de Portugal, cv. Coign d'An-

gers, cv. Leskovec, cv. Vranja, cv. Bourgeaut, cv. Favre, cv. Smyrna, cv. Konstantinople aj. Používá se i jako podnož pro některé odrůdy hrušní. Původní je v Íránu, Zakavkazí, Střední Asii a j. části Arabského poloostrova, zdomácněla na všech kontinentech kromě Austrálie. V ČR zplaněle v Praze, u Roudnice nad Labem a na j. Moravě.

2. *Choenomeles* LINDL. — kdoulovec*)

Choenomeles LINDLEY Trans. Linn. Soc. London 13: 96, 97, 1821.

Opadavé keře s trnitými větvemi. Listy pilovité nebo vroubkované; palisty zveličelé, vytrvalé. Květy oboupohlavné i prašnickové, jednotlivé nebo po několika; objevují se před rašením listů nebo zároveň s nimi. Kalich opadavý; koruna červená; tyčinek 20–60; semeník spodní, čnělek 5, různé dlouhých, při bázi srostlých; vajíčka početná. Endokarp blanitý. — Čtyři druhy ve v. Asii.

1a Větve v mládí plstnaté; listy široce vejčité, tupé; koruna cihlově červená . . . 1. *C. japonica*
b Větve v mládí lysé; listy vejčité podlouhlé, špičaté; koruna šarlatově červená . . . 2. *C. speciosa*

1. *Choenomeles japonica* (THUNB.) LINDL. ex SPACH — kdoulovec japonský

Choenomeles japonica (THUNBERG) LINDLEY ex SPACH Hist. Natur. Vég. Phanér. 2: 159, 1834. — Syn.: *Pyrus japonica* THUNB. Fl. Jap. 207, 1784. — *Cydonia japonica* (THUNB.) PERS. Syn. Pl. 2: 46, 1807.

Keř až 1 m vys. Větve rozestálé, v mládí hustě plstnaté, později olysávající. Listy široce vejčité, tupé, hrubě pilovité, po obou stranách lysé, 3–5 cm dl. Květy po 2–4, cihlově červené, asi 3 cm v průměru. Malvice ± kulovitá, žlutozelená, 4–5 cm v průměru, vonná. IV–V. Ff.

Často pěstován pro okrasu v zahradách a parcích v kultivarech cv. Dwarf Poppy Red, cv. Orange Beauty a cv. Sargentii. Řidčeji pěstován je cv. Tricolor; podrobnější přehled pěstovaných forem uvádí WEBER *Arnoldia* 23: 17–75, 1963. Původní v Japonsku, k nám introdukován v r. 1865.

2. *Choenomeles speciosa* (SWEET) NAKAI — kdoulovec ozdobný

Choenomeles speciosa (SWEET) NAKAI Jap. Bot. 4: 331, 1929.

Keř až 2 m vys. Větve ± vzpřímené, i v mládí lysé. Listy vejčité podlouhlé, špičaté, ostře, jemně pilovité, po obou stranách lysé, 3–6 cm dl. Květy jednotlivé nebo po několika, šarlatově červené (výjimečně bílé), 3–4 cm v průměru. Malvice ± kulovitá, žlutozelená až načervenalá, 4–6 cm v průměru, vonná. — IV–V. Ff.

Často pěstován pro okrasu v zahradách a parcích v rozmanitých kultivarech (příklady: bělokvětý cv. Apple Blossom, plnokvětý cv. Atrococcinea Plena, dále cv. Atrosanguinea, cv. Brilliant, cv. Contorta, cv. Marmorata, cv. Snow aj.). Původní v Japonsku, k nám introdukován v r. 1927.

Poznámka: Řidčeji se pěstuje také kříženec obou druhů *C. × superba* (FRAHM) REHDER.

3. *Pyrus* L. — hrušeň**)

Pyrus LINNAEUS Sp. Pl. 479, 1753 emend. MILLER Gard. Dict., ed. 4, sine p., 1754.

Lit.: WITASEK J. (1904) Über die Herkunft von *Pirus nivalis* Jacq. Verh. Zool.-Bot. Ges. Wien 54: 621–630. — ŘÍHA J. (1937): České ovoce 1, ed. 3. Praha. — DOMIN K. (1946): Třídění hrušní planých i pěstovaných [*Pirus communis* L. subsp. *piraster* (L.) a *domestica* (Lam. et DC.)] s hlediska soustavné botaniky. Věst. Král. Čes. Společ. Nauk., cl. math.-natur., 32 (1944): 1–15. — FEDOROV An. A. (1954): Gruša — *Pyrus* L. In: SOKOLOV S. Ja. [red.], Derevja i kustarniki SSSR 3: 378–414. Moskva et Leningrad. — TERPÓ A. (1960): Magyarország vadkörtéi. Kert. és Szőlés. Föisk. Ékv. 22/6/2: 3–258. — UHLÍK J. (1961): The cytological evaluation of some pear-sorts cultivated in Czechoslovakia. Biol. Pl. 3: 205–214. — ZWINTZSCHER M. et SIEBS E. (1962): Birne. In: KAPPERT H. et RUDOLF W. [red.], Handbuch der Pflanzenzüchtung 6, ed. 2, p. 695–722. Berlin et Hamburg. — AMARAL FRANCO J. DO et ROCHA AFONSO M. L. DA (1965): Das pereiras bravas Portuguesas. Rev. Fac. Ci., ser. 2C, 12/2: 175–213. — ZIELINSKI Q. B. et THOMPSON M. M. (1967): Speciation in *Pyrus*: Chromosome number and meiotic behaviour. Bot. Gaz. 128: 109–112. — KOCH V., BLATTNÝ C., BLAHA J. et KALAŠEK J. (1967): Hrušky. Praha. — CHALLICE J. S. et WESTWOOD M. N. (1973): Numerical taxonomic studies of the genus *Pyrus* using both chemical and botanical characters. Bot. J. Linn. Soc. 67: 121–148. — DOSTÁLEK J. (1979): Jsou na území Československa reliktní hrušně (*Pyrus*) ze sekce *Pashia*?

*) Zpracoval M. Kovanda

***) Zpracoval J. Dostálek